

JANINA BŁAŻEJ, MARTA PISAREK

Katedra Agroekologii, Wydział Biologiczno-Rolniczy,
Uniwersytet Rzeszowski, ul. Ćwiklińskiej 2, 35-601 Rzeszów
e-mail: janblaz@univ.rzeszow.pl, mpisarek@univ.rzeszow.pl

WERYFIKACJA ZAŁOŻEŃ PROGRAMU ROZWOJU ROLNICTWA EKOLOGICZNEGO W WOJEWÓDZTWIE PODKARPACKIM OPRACOWANEGO W 2002 ROKU

Rolnictwo ekologiczne na Podkarpaciu rozwija się prężnie w każdej płaszczyźnie działania. Dynamicznie zwiększa się liczba gospodarstw, baza surowcowa i przetwórcza oraz krajowy i zagraniczny rynek zbytu. Producenci rolni wszelkie inicjatywy podejmują poprzez liczne powstałe stowarzyszenia.

Słowa kluczowe: rolnictwo ekologiczne, analiza, województwo podkarpackie

I. WSTĘP

Podstawową zasadą rolnictwa ekologicznego jest wytwarzanie żywności o wyjątkowych walorach w harmonii ze środowiskiem, przy wykorzystaniu naturalnych procesów zachodzących w gospodarstwie. Ten system gospodarowania rozwijał się bardzo intensywnie w ostatnich latach także w województwie Podkarpackim. Potwierdzają to dane Inspekcji Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych, z których wynika, iż w obrębie województwa w 1992 roku były dwa gospodarstwa ekologiczne, a w kolejnych latach ich liczba rosła następująco: 2000 – 18, 2001 – 195, 2002 – 231, 2003 – 288, 2004 – 430, 2005 – 852, 2006 – 1165, 2007 roku – 1307 (pierwsze półrocze) [18].

Tak dynamicznemu rozwojowi sprzyjały warunki wyznaczone przez mało zanieczyszczone środowisko, wsparcie finansowe w formie dotacji do powierzchni upraw ekologicznych, wzrost zapotrzebowania na żywność wysokiej jakości, oraz rozwój agroekoturystyki. Ponadto istotne znaczenie miało także wspieranie tego systemu gospodarowania przez władze samorządowe województwa Podkarpackiego, o czym świadczą m.in. opracowane w 2002 roku założenia do Ramowego Programu Rozwoju Rolnictwa Ekologicznego na lata 2003-2006 [10,25].

W dokumencie tym podkreślono wyjątkowe walory regionu: duże obszary chronionego krajobrazu, obecność uzdrowisk, niepowtarzalną różnorodność dziedzictwa kulturowego. Dla zachowania tych wartości wskazywano na potrzebę prowadzenia gospodarstw rolnych systemem zrównoważonym ekologicznie i ekonomicznie, w dużym stopniu niezależnym od nakładów zewnętrznych, bezpiecznym dla środowiska.

^{*} *Pracę recenzowała:* prof. dr hab. Urszula Prośba-Białczyk, Uniwersytet Przyrodniczy, Wrocław

W założeniach Programu zamieszczono także analizę SWOT uwzględniającą czynniki wpływające na rozwój rolnictwa ekologicznego. Po sześciu latach od napisania tego dokumentu zaszło wiele zmian politycznych, gospodarczych i społecznych, dlatego w niniejszej pracy podjęto próbę sprawdzenia aktualności słabych i mocnych stron zawartych w wymienionej analizie.

II. SILNE I SŁABE STRONY ROZWOJU ROLNICTWA EKOLOGICZNEGO W WOJEWÓDZTWIE PODKARPACKIM

W założeniach Programu Rozwoju Rolnictwa Ekologicznego na lata 2003-2006 treść silnych i słabych stron analizy SWOT przedstawiała się następująco:

SILNE STRONY

1. Duży potencjał ludzki,
2. Silne związki rodzinne, umiłowanie pracy w gospodarstwach rolnych,
3. Silne poczucie tożsamości lokalnej mieszkańców obszarów wiejskich Podkarpacia,
4. Wysokie walory przyrodnicze i bogata różnorodność regionu,
5. Czyste nieskażone środowisko,
6. Korzystne warunki klimatyczne i glebowe,
7. Bliskość aglomeracji miejskich Krakowa, Górnego Śląska, jako potencjalnych rynków zbytu.

SŁABE STRONY

1. Niski poziom wykształcenia rolników,
2. Niska towarowość gospodarstw rolnych w zakresie produkcji ekologicznej,
3. Małe zasoby własnego kapitału w gospodarstwach rolnych,
4. Brak organizacji przetwórstwa i handlu produktami ekologicznymi,
5. Niski stopień integracji rolników prowadzących produkcję metodami ekologicznymi,
6. Brak promocji i marketingu regionalnych produktów ekologicznych.

Oceniając aktualnie determinanty wpływające na rozwój rolnictwa ekologicznego należy zauważyć, że na obszarach wiejskich nastąpiło wyraźne zmniejszenie potencjału ludzkiego. Występujące jeszcze pod koniec XX wieku jawne i ukryte bezrobocie wiązało się z dużymi zasobami siły roboczej na wsi. Wówczas w województwie Podkarpackim przypadało 38 osób zawodowo czynnych na 100 ha upraw rolnych wobec 24 osób w skali kraju. Obecnie w związku z masową emigracją, zwłaszcza ludzi młodych i zawodowo czynnych do krajów Unii Europejskiej, rolnicy coraz częściej zgłaszają trudności z rozwijaniem w gospodarstwach ekologicznych pracochłonnych kierunków produkcji ze względu na brak siły roboczej. Jeżeli obecna sytuacja demograficzna na wsi nie ulegnie zmianie punkt 1 analizy SWOT SILNE STRONY w najbliższym czasie będzie musiał znaleźć się po stronie SŁABE STRONY.

Czynniki społeczne i środowiskowe (pkt. 2-6) zaliczone do SILNE STRONY są dalej aktualne i wskazują na możliwość prowadzenia gospodarstwa metodami pozwalającymi uzyskać certyfikat zgodności. Natomiast treść punktu 7 uległa bardzo istotnemu rozszerzeniu, ponieważ obecnie produkty ekologiczne, poszukiwane są nie tylko na rynku wielkomiejskim w Polsce, ale cieszą się bardzo dużym zainteresowaniem konsumentów krajów UE i Stanów Zjednoczonych. Ponadto funkcjonuje już rynek lokalny. W Rzeszowie otwarte zostały przez firmę BioAvena.pl dwa sklepy oferujące ekologiczne produkty spożywcze, zielarskie i kosmetyczne [13].

Oceniając poszczególne punkty analizy SWOT uznane w 2002 roku za SŁABE STRONY należy podkreślić, że nastąpiły istotne zmiany w ciągu ostatnich sześciu lat zwłaszcza w odniesieniu do punktu 1, 4, 5 i 6.

Aktualnie w województwie podkarpackim prężnie działa Związek Stowarzyszeń - Podkarpacka Izba Rolnictwa Ekologicznego (PIRE) z siedzibą w Świlczy, zrzeszająca

cztery Stowarzyszenia: Podkarpackie Stowarzyszenie Rolnictwa Ekologicznego „EKOGAL”, Stowarzyszenie Gospodarstw Ekologicznych „TRUSKAWKA”, Leżajskie Stowarzyszenie Gospodarstw Ekologicznych, Stowarzyszenie Producentów Żywności Ekologicznej „EKO-DAR [23]. Członkami i sympatykami tych Stowarzyszeń są rolnicy gospodarujący metodami ekologicznymi oraz osoby zainteresowane podjęciem takiego sposobu wytwarzania żywności. Stowarzyszenia te w swojej działalności największą uwagę zwracają na:

- popieranie i promowanie inicjatyw oraz działań sprzyjających zrównoważonemu rozwojowi obszarów wiejskich,
- kształtowanie ochrony środowiska naturalnego na obszarach wiejskich,
- upowszechnianie produkcji żywności metodami ekologicznymi,
- wspieranie organizacyjne i rzeczowe osób fizycznych zajmujących się produkcją, a także przetwórstwem żywności wytworzonej metodami ekologicznymi.

Ponadto Stowarzyszenia wokół swojej idei skupiają przedstawicieli instytucji i jednostek naukowych działających w sferze rolnictwa ekologicznego w kraju i zagranicą. Prowadzą regularne szkolenia promujące przyjazne środowisku metody gospodarowania, m.in. w oparciu o specjalne opracowania wydane staraniem wojewódzkich władz samorządowych w 2003 roku „Przewodnik Rolnictwa Ekologicznego” [3] i w 2006 roku „Podkarpacki Przewodnik Rolnictwa Ekologicznego” [4].

Członkowie Stowarzyszeń aktywnie uczestniczą w konferencjach naukowych organizowanych przez Wyższe Uczelnie Rzeszowa, audycjach telewizyjnych, radiowych, wywiadach prasowych, w imprezach promujących produkty ekologiczne. Między innymi w 2007 roku były to:

- I Krajowe Targi Żywności Ekologicznej EKOGALA, 26-27 maj, Rzeszów [15];
- XII Targi Rzemiosła i Przedsiębiorczości oraz Wystawa Owiec „Agrobieszczady”, 11-12 sierpień, Lesko,
- „Dni Otwartych Drzwi – Boguchwała 2007”, 23-24 czerwiec, „III Jesienna Giełda Ogrodnicza”, 7 października - PODR w Boguchwale [22],
- I Festiwal Podkarpackich Smaków, 13 wrzesień – Górnio [21],
- Przedświąteczne kiermasze żywności ekologicznej: hala „Podpromie” w Rzeszowie, okazjonalne uroczystości „dni osiedli” w różnych miastach województwa, dożynki wiejskie, itp.

Członkowie Stowarzyszeń występują także na imprezach zagranicznych np.:

- Targi BioFach 16-19.02.2006r., 15-18.02.2007r., 21-24.02.2008r. w Norymberdze,
- współudział w zorganizowaniu wystawy promującej regionalne produkty ekologiczne w Parlamencie Europejskim w Brukseli 2007 itp.

W odniesieniu do poziomu wykształcenia rolników z woj. podkarpackiego duże nadzieje pokładane są w fachowej młodej kadrcie przygotowywanej na Wydziale Biologiczno-Rolniczym, kierunku Rolnictwo specjalność Rolnictwo Ekologiczne z Agroturystyką. Znacząca grupa studentów bardzo mocno zaangażowała się w pogłębianie wiedzy z tej dziedziny, podejmując współpracę z właścicielami gospodarstw poprzez odbywanie praktyk przewidzianych tokiem studiów, prowadzenie badań do prac dyplomowych: inżynierskich i magisterskich, a także gromadzenie materiałów do opracowań naukowych prezentowanych na konferencjach krajowych i zagranicznych. Wyróżniają się pod tym względem członkowie SKN Rolników „Włościanin”, którzy w swoim dorobku mają kilkadziesiąt artykułów [1,2,5,6,7,8,9,11,12].

W chwili obecnej organizacja przetwórstwa i handlu produktami ekologicznymi w woj. podkarpackim jest na znacznie wyższym poziomie niż na początku tej dekady. Aktualnie

skupem produktów z rolnictwa ekologicznego w województwie Podkarpackim zajmują się głównie zakłady przetwórcze, których do połowy 2007 roku było 17, m.in.: Bio-Concept SC [14], Zakład Mięсны „Jasionka” Sp. z o. o. [19], Herbapol Lublin SA [16], Hortino ZPOW Leżajsk Sp. z o.o. [17], PP-H MISA-W w Hedwizynie [20], Symbio Polska Spółka SA [24].

III. LITERATURA

1. Bazyl B.: Rozwój gospodarstw ekologicznych w województwie podkarpackim w latach 2002-2005. Mat. II Ogólnopolskiej Młodzieżowej Konf. Nauk. Młodzi Naukowy Praktyce Rolniczej. nt. „Innowacje w rolnictwie”. 25-27 kwiecień. Rzeszów. s. 76-79. 2006.
2. Bazyl B.: Wykorzystanie allelopatii w gospodarstwach ekologicznych. Mat. V Międzynarodowej i VI Ogólnopolskiej Młodz. Konf. Nauk. Europa-Ekologia-Młodzież-Edukacja. nt. „Rolnictwo ekologiczne od producenta do konsumenta”. 19-20 październik. Wrocław. s. 64-68. 2006.
3. Bednarz B., Błażej J. (red.): Przewodnik rolnictwa ekologicznego dla rolników zainteresowanych gospodarowaniem metodami ekologicznymi. Wyd. Diecezjalne Sandomierz. 2003.
4. Błażej J. (red.): Podkarpacki przewodnik rolnictwa ekologicznego dla rolników zainteresowanych gospodarowaniem metodami ekologicznymi. Wyd. Diecezjalne Sandomierz. 2006.
5. Buczek B., Błażej J.: Stan gospodarstw ekologicznych w gminie Krempana w powiecie jasielskim. Mat. III Międzynarodowej i IV Ogólnopolskiej Młodz. Konf. Nauk. Europa-Ekologia-Młodzież-Edukacja. nt. „Przyszłość rolnictwa ekologicznego w Europie po przystąpieniu krajów Europy Środkowo-Wschodniej do Unii Europejskiej. 18-20 marca. Wrocław. s. 58-62. 2004.
6. Kałużka P., Kojder L., Szpiech M.: Postawy kuracjuszy wobec żywności ekologicznej w mieście Muszyna. Mat. V Międzynarodowej i VI Ogólnopolskiej Młodz. Konf. Nauk. Europa-Ekologia-Młodzież-Edukacja nt. „Rolnictwo ekologiczne od producenta do konsumenta”. 19- 20 październik. Wrocław. s. 45-50. 2006.
7. Kojder L., Szpiech M., Kałużka P.: Motywy popytu i konsumpcji żywności ekologicznej. Mat. V Międzynarodowej i VI Ogólnopolskiej Młodz. Konf. Nauk. Europa-Ekologia-Młodzież-Edukacja. nt. „Rolnictwo ekologiczne od producenta do konsumenta”. 19-20 październik. Wrocław. s. 6-10. 2006.
8. Mucha Ł., Paśko M., Pisarek M.: Realizacja programu nauczania związanego z rolnictwem ekologicznym na Uniwersytecie Rzeszowskim kierunku rolnictwo. Mat. VI Międzynarodowej i VII Ogólnopolskiej Konf. Nauk. Europa-Ekologia-Młodzież-Edukacja. nt. „Rolnictwo ekologiczne – rolnictwem przyszłości” 3-5 kwietnia, UP Wrocław. 2008. (w druku).
9. Pisarek M., Błażej J., Legięć I., Bazyl B., Kaczor E.: Konferencja o rolnictwie ekologicznym z udziałem studentek Uniwersytetu Rzeszowskiego. Gazeta Uniwersytecka. 6. s. 18. 2005.
10. Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013. [dokument elektroniczny: www.minrol.gov.pl. Data wejścia: 18.02.2008].
11. Szarek J., Legięć I., Pisarek M.: Uwarunkowania produkcji rolniczej na terenach chronionych. Mat. I Ogólnopolskiej Młodz. Konf. Nauk. Młodzi Naukowy Praktyce Rolniczej. nt. „Działalność rolnicza a ochrona środowiska”. 19-21 kwiecień. Rzeszów. s. 224-228. 2005.

12. Szpiech M., Kałucka P., Kojder L.: Zainteresowanie produktami ekologicznymi mieszkańców Rzeszowa i okolicy. Mat. V Międzynarodowej i VI Ogólnopolskiej Młodz. Konf. Nauk. Europa-Ekologia-Młodzież-Edukacja. nt. „Rolnictwo ekologiczne od producenta do konsumenta”. 19-20 październik. Wrocław. s. 11-15. 2006.
13. www.bioavena.pl
14. www.bioconcept.pl
15. www.ekogala.pl
16. www.herbapol.com.pl
17. www.hortino.com.pl
18. www.ijhar-s.gov.pl
19. www.jasiolka.com
20. www.misa-w.pl
21. www.podkarpackiesmaki.pl
22. www.podrb.pl
23. www.rolnictwoekologiczne.org.pl
24. www.symbio.pl
25. www.wrota.podkarpackie.pl/res/um/rol/program_rol.ekol.pdf

VERIFICATION OF PRINCIPLES IN THE PROGRAM OF ORGANIC FARMING IN THE PODKARPACKIE REGION DEVELOPMENT WORKED OUT IN 2002

Summary

The organic farming in the Podkarpackie region develops dynamically in every plain action. A number of households, a raw material and food-processing base and a domestic and foreign market are increasing. Agrarian producers are taking all initiatives up through in large numbers ensuing associations.

Key words: the organic farming, analysis, Podkarpackie region